

PISICOTECA PRACTICĂ A LU' MOȘ PÂRȘU

Poet, dramaturg și critic literar, Thomas Stearns Eliot (1888–1965) s-a născut în SUA, la St. Louis, Missouri. În 1915, s-a stabilit în Anglia, iar primul său volum de poezie a apărut în 1917. În 1925, a devenit codirector al Editurii Faber and Gwyer, actuala Faber and Faber, care continuă să-i publice opera. În anii '30, sub numele „Moș Oposum“, Eliot a compus o serie de poeme ale căror personaje principale sunt pisici, pe care le-a trimis finilor săi, în scrisori. În 1939, poemele au fost adunate și publicate în volumul *Old Possum's Book of Practical Cats*, cu desenele lui Eliot pe copertă. De atunci, cartea a cunoscut numeroase reeditări, cu ilustrații ale unor artiști cunoscuți, precum Nicolas Bentley, Edward Gorey sau Axel Scheffler. În 1981, poemele lui T.S. Eliot i-au inspirat lui Andrew Lloyd Webber musicalul *Cats*, cel mai longeviv spectacol de acest gen din istorie. Dintre scrierile lui T.S. Eliot traduse în limba română menționăm *Cartea lui Moș Oposum despre pisicile poznașe* (2009), *Opere poetice 1909–1962* (2011), *Eseuri alese* (2013) publicate la Editura Humanitas Fiction.

T.S. Eliot – OPERE COMPLETE

POEZIE: *Poezii 1909–1962, Patru cvartete, Tărâmul pustii și alte poeme; Tărâmul pustii: Facsimilul și schițele originale transcrise* (editor Valerie Eliot), *Invențiile iepurelui de martie: Poezii 1909–1917* (editor Christopher Ricks), *Poeme alese*; TEATRU: *Omor în catedrală, Reuniunea de familie, Cocktail party, Secretarul particular, Un politician la pensie*; CRITICĂ LITERARĂ: *Pădurea sacră, Eseuri alese, Utilitatea poeziei și utilitatea criticii, Varietăți de poezie metafizică* (editor Ronald Schuchard), *Criticându-l pe critic, Despre poezie și poeți, Pentru Lancelot Andrewes, Proza lui T.S. Eliot - fragmente* (editor Frank Kermode); CRITICĂ SOCIALĂ: *Ideea unei societăți creștine* (editor David Edwards), *Contribuții la definirea culturii*; CORESPONDENȚĂ: *Scrisorile lui T.S. Eliot: volumul I - 1898–1922* (editor Valerie Eliot).

T.S. Eliot
**PSICOTECA
PRACTICĂ
A LU' MOȘ PĂRȘU**

răsădită în sol autohton de către Florin Bican

Cu un cuvânt înainte al traducătorului

Colaje de Mihail Coșulețu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iustina Croitoru
Coperta și concepția grafică: Mihail Coșulețu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andreea Niță
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

T.S. Eliot
Old Possum's Book of Practical Cats
First published in 1939 by Faber and Faber Ltd.
Copyright © 1939, 1953 T.S. Eliot
Copyright Renewed © 1967 Esme Valerie Eliot

© HUMANITAS, 2015, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Eliot, Thomas Stearns
Pisicoteca practică a lu' Moș Pârșu / T.S. Eliot;
răsădită în sol autohton de către Florin Bican;
cu un cuvânt înainte al traducătorului;
colaje de Mihail Coșulețu. – București: Humanitas, 2015
ISBN 978-973-50-5045-0
I. Bican, Florin (trad.; pref.)
II. Coșulețu, Mihail (il.)
821.111-93-1=135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

- 7 *Cum și de ce am tradus în limba română
„Pisicile“ lui T.S. Eliot*
- 13 Prefață
- 15 Cum pui nume la pisică
- 19 Tușa Tina Trândăvina ziua face pe felina
- 23 Bâzdâc
- 27 Taramtamtigru
- 31 Cântecul catifinelor
- 35 Lingeblide și Labătristă
- 39 Moș Matusalem
- 43 Despre cumplita bătaie dintre Peki și Corci
- 47 Nea Nelu Mefistofelu
- 51 Mistifelix: Motanul interlop
- 55 Tin: motanul de la teatru

- 59 Petre Baros, V.I.P.
- 63 Motă-Nașu' de la Cefereu
- 67 Cum să (te-a)drezezi pisici(i)
- 73 Marcu Motanu' se prezintă

Cum și de ce am tradus în limba română „Pisicile“ lui T.S. Eliot

Traducerea volumului lui T.S. Eliot *Old Possum's Book of Practical Cats* mi-a luat cam treizeci de ani. Pe parcursul primilor douăzeci și nouă, traducerile rezultate refuzau cu încăpățânare să reproducă ritmul sprintar al originalului, deși îi erau fidele până la mimetism și mai și rimau pe deasupra. Dar nu păreau deloc fidele spiritului limbii în care erau traduse. Și mă-ntrebam de ce, oare? Că doar nu traduceam texte cu animale exotice sau fabuloase, ci cu pisici – de care, slavă Domnului, nici noi nu ducem lipsă. Am mai luat traducerea la pilă, am mai umblat la acordul fin, doar-doar o reuși T.S. Eliot să vorbească și pe românește. Dar traducerea nici gând să se desprindă de pe sol – continua să dea-n gropi cu grația eșuatului albatros al lui Baudelaire.

Eram gata să accept că pisicile lui Eliot sunt incompatibile cu româna, dacă nu chiar cu România. La urma urmei, româna nu era singura limbă în care nu fuseseră traduse pe motiv de incompatibilitate. Am continuat totuși, din reflex, să recad periodic în starea pe care ajunseseam să o asociez cu traducerea „Pisicilor“ ori de câte ori amintirea eșecului meu traductologic mă prindea din urmă.

S-a întâmplat odată ca fantoma traducerii mele eșuate să mă reviziteze, cum nu se poate mai adecvat, în timpul unui spectacol de operă, invocată, probabil, de nivelul abisal al performanței de pe scenă. Am reînceput, așadar, să mă joc cu „Pisicile“, oarecum absent. Pe atunci ajunseseam să cred că, dacă mi-ar ieși o traducere cât de cât onorabilă a poemului cu *Skimbleshanks*, felina feroviară a lui Eliot, aș putea să „sparg“ codul de traducere al întregului volum, reușind astfel să-l redau pe tot într-o română convingătoare. Îl ascultasem până la uitare de sine pe T.S. Eliot citind acest poem, împreună cu celelalte, pe un greu încercat disc de vinil și ajunseseam să-l cam știu pe dinafară. Așa că, pentru a enșpea oară, în timp ce, pe scenă, o soprană se chinuia să nu-și scape notele mai înalte pe picior, m-am luat de piept cu *Skimbleshanks*, rumegându-i cu îndârjire strofa introductivă, deloc dispusă să cedeze: „*There’s a whisper down the line at 11.39...*“

Și dintr-odată am priceput de ce, oricât de fidel l-aș fi tradus, versul cu pricina nu s-ar fi simțit nicicând acasă în română: T.S. Eliot, de bună seamă, îl scrisese cu gândul

la o gară englezească. Acum, deși e de domeniul evidenței, mă văd silit să spun că gările românești nu-s chiar ca cele englezești. Iar noțiuni din categoria „șoptă“, ca mijloc de comunicare în public, sau „11.39/11.42“, ca expresie a preciziei orare cu care circulă trenurile sunt, în acest spațiu, ca picate de pe altă planetă. Nu-i atunci de mirare că traducerea mea se zbătea neputincioasă în cămașa de forță a unei realități extraterestre. Orice traducere ar fi pățit la fel în locul ei.

Mi-am schimbat atunci radical abordarea, hotărându-mă să *transplantez*, în loc să *traduc*, „Pisicile“ în română. Pe scenă, spectacolul de operă se chinuia în continuare să-și ia zborul, dar nici că-mi mai păsa – cu mâncile condeiului mintal suflecate, m-am apucat ferice de *transplantat*... Și dă-i și transplantează, până când, la căderea izbăvitoare a cortinei, m-am trezit că deja tradusesem jumătate din *Skimbleshanks*. După ce înlocuisem cușetele de lux ale trenului de noapte eliotian cu vagoane „de-a doua“ pentru navetiști, ora exactă – cu un orar aleatoriu, controlorul stilat – cu omologul său neaoș și deturnasem trenul spre o destinație autohtonă, vedeam ca-n transă cum poemul felino-feroviar al lui Eliot prinde viață în românește. În cursul acestei alchimii inverse, „șoptele“ deveniseră „urlete și zbierete“, iar „11.39“ se făcuse „pe la unu noaptea“... De bună seamă, nici n-aș visa să aplic aceeași tehnică dacă m-aș apuca să traduc *The Waste Land* sau *Four Quartets*. Încercând să păstrez „toate celelalte

lucruri egale“, am continuat procesul de transplantare, care decurgea parcă de la sine: nume și realități românești se pliau din mers pe situațiile și mesajele originale pe care încercam să le transvazez în română. Era ca și cum aș fi răsădit semințele feline ale poeziilor lui Eliot într-un sol complet diferit de cel care le produsese inițial și le-aș fi urmărit germinând și crescând sub ochii mei, modificându-și, poate, forma, dar continuând să rezoneze fidel cu matricea lor genetică.

Nu o dată, am fost eu însumi surprins de formele pe care scene și elemente din poeziile pe care le traduceam *alegeau* să le ia în română, în virtutea unei coerențe spontane, reproducând în alt registru modelul lui Eliot. Îmi era clar, de exemplu, că nu aveam cum să transplantez în mod convingător un motan interlop de pe Tamisa în București. Deși rapsodul ne asigură că „Dunăre dacă n-aveam, / Oltul Dunăre-l făceam“, mi se pare totuși imposibil să faci din Dâmbovița Tamisa. Iar să păstrez reperele din original ar fi fost inutil: nu-mi puteam imagina că cineva ar citi volumul lui T.S. Eliot pentru detaliile topografice – un ghid turistic este mult mai potrivit în acest scop. Am transplantat, așadar, motanul interlop de pe Tamisa în metrourile bucureștene, care s-a dovedit a i se potrivi ca o mânășă – furnizând convenabil până și apa necesară pentru execuția finală a motanului, conform cu originalul.

După același principiu, am încercat să convertesc abundența de aluzii care scapără din textul original în

aluzii care să rezoneze cu o masă (cât mai) mare de cititori autohtoni. Pentru a adapta textul rezultat la alterațiile operate, a trebuit să ajustez registrul, astfel că omologii români ai pisicilor originale au căpătat o aură locală care îi ajută să se integreze firesc în context.

Ceea ce am făcut, de fapt, în traducerea-transplant a cărții lui T.S. Eliot *Old Possum's Book of Practical Cats*, ce-i drept, după douăzeci și nouă de ani de încercări eșuate, a fost să urmez strălucitul sfat pe care ni-l dă Schleiermacher în al său tratat *Despre diversele metode de traducere (Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens, 1815)*: „Traducătorul fie îl lasă în pace pe autor cât mai mult posibil și îl aduce pe cititor către el, fie îl lasă în pace pe cititor cât mai mult posibil și îl aduce pe autor către el“.

După ce, preț de douăzeci și nouă de ani, nu am reușit să-l aduc pe cititorul român către autorul „Pisicilor“, am ales să-l las în pace pe bietul cititor și să încerc să-l stârnesc pe T.S. Eliot să pornească în turneu cu al său circ de pisici.

Versiunea românească astfel rezultată, încheiată în mai puțin de un an, este în egală măsură, chiar dacă la prima vedere nu pare, opera comună, în sens de opus alchimic, a autorului, traducătorului și - sper - a cititorului. Dar, în ciuda circumscrierii strict locale a versiunii de mai jos, la originea ei nu poate sta cu nici un chip altcineva decât T.S. Eliot.

Florin Bican

Prefață

Această carte le-o dedic cu respect tuturor prietenilor care, prin încurajări, critici și sugestii, au contribuit la compunerea ei – mai ales domnului T.E. Faber, domnișoarei Alison Tandy, domnișoarei Susan Wolcott, domnișoarei Susanna Morley și Omului cu Ghetre Albe.

M.P.

CUM PUI NUME LA PISICĂ

Să-i pui nume la pisică, băi nenică, e un chin,
Nu-i, cum crede unii oameni, fo distracție, fun bal;
O să ziceți că-s cu capu', că sunt dus - da' stai puțin:
Pisica care-i pisică are TREI NUME-N TOTAL.
Mai întâi are un nume pentru uz cotidian,
Ca s-o strige toți ai casei: Mișo, Mișule, Tomișe,
Aurele, Geto, Fane, Bombonico, Marian -
Nume pentru toată ziua, practice și fără fișe.
Sunt și nume mai fudule, care sună mai stilat,
Unele pentru băieți, altele pentru fetițe -
Cleopatra, Leonora, Aristide, Calistrat -
Nume pentru toată ziua, practice și fără fișe.
Da'n afară de astea, vă spui eu că se cade
Ca pisica să aibă și-un nume de cod,

Ca să umble cu coada la nooj' de grade
Și mustețile-n vânt când se dă jos din pod.
Știu la nume dintr-astea, vă spui drept, berechet...
De exemplu Marcel, Dominic, Arpagic,
Dana, Felix, Terente și, desigur, Musette -
Nume care le poartă decât un pisic.
Da' pisica mai are înc-un nume-n dotare
Și nu i-l ghicești nici în ghioc, nici în cărți.
Nu-l găsești nicăieri - nici măcar în dosare...
Doar PISICA ÎL ȘTIE și ți-l spune din părți.
Deci când vezi o pisică prăvălită-n visare,
Lucru' ăsta se-ntâmplă taman atunci când
Se gândește de-a-n proasta la numele care
E ascuns într-un gând dintr-un gând dintr-un gând:
La nume-prenumele -
Gata cu glumele -
Inefabil și unic, insondabil, profund.